

Santi Silvestro e Martino ai Monti - Titolo Equizio

Sanny Bruijns o.carm.

Als bezoeker van de stad Rome genoot ik meerdere malen het voorrecht door Karmelieten te worden rondgeleid bij het verkennen van de Karmellocaties in de eeuwige stad. Een van deze locaties is de Karmelietenkerk van Santi Silvestro e Martino ai Monti op de Esquilijnse heuvel naast de Algemene Curie van de Orde. Deze kerk, met zijn 17^e-eeuwse voorgevel en donkere interieur, maakte niet echt indruk op mij. Een van de redenen hiervoor was het ontbreken van een folder of brochure in de Engelse taal met een korte geschiedenis en een opsomming van de bezienswaardigheden. Ik heb er een paar decennia over gedaan om de karmelverhalen te ontdekken die verborgen liggen in deze fascinerende kerk, die minstens zo interessant is als de veel bezochte kerk van San Clemente. Laat me enkele inzichten delen en enkele hoogtepunten uitleggen waarop men kan letten bij een bezoek aan San Marino ai Monti op de Monte Oppio.

De historische dimensie

In de tijd vóór Christus diende dit deel van Rome als begraafplaats voor armen en misdadigers. De Romeinse keizer Augustus (63BC-14AD) verwijderde het kerkhof om er villa's voor de rijkere burgers te bouwen. Wanneer men naar de kerk loopt, vertelt een informatiebord op de Viale Monte Oppio dat het gebouw Titulus Equitii heet en dat het zijn oorsprong heeft in de tweede en derde eeuw. In de afgelopen decennia is door archeologen enorm veel werk verricht bij het opgraven van de 3^e-eeuwse 'domus ecclesiae' en de 1^e-eeuwse opslagruimte in de onderaardse ruimte van de eigenlijke kerk. In de linkerzijbeuk van de kerk kan men naar de sacristie gaan, waar men een broeder of koster kan vragen de poort in het binnenste gedeelte van de kerk te openen en de lichten van de 3^e-eeuwse zuilenhal in de crypte onder het hoofdaltaar aan te steken. De ruimtes in deze crypte maakten deel uit van een zogenaamde huiskerk of 'ecclesia domestica' van een Romeins christen genaamd Equitius. Sommige geleerden beweren dat het

"hoogst onwaarschijnlijk is dat het als plaats van eredienst voor een grotere gemeenschap en haar liturgie kon hebben gediend. Het oorspronkelijke doel van deze vrij bescheiden zaal was waarschijnlijk om te dienen als opslagruimte voor commerciële doeleinden".¹

Misschien was deze plaats in de eerste eeuw een opslagruimte als onderdeel van een villa, voordat hij in de tweede en derde eeuw werd omgevormd tot een geheime plaats voor erediensten. Wanneer men rond de pilaren dwaalt en op de tegels uit de eerste eeuw loopt, kan men een gevoel van opwinding en ontzag krijgen door 2000 jaar terug in de tijd te stappen. Dit gevoel overvalt je ook wanneer je beseft dat de middeleeuwse karmelieten de crypte gebruikten als begraafplaats voor hun broeders. Het is een hele ervaring om oog in oog te staan met de marmeren grafplaten van prior-generaal Nicolas Audet (1481-1562) en prior-generaal Rossi (1507-1578). Het is indrukwekkend om te zien hoe nauw de geschiedenis van de Orde van de Karmelieten (O.Carm) en de Orde van de Ongeschoeide Karmelieten (O.C.D.) met elkaar verbonden zijn. Zonder de toestemming van Rossi zou Teresa van Avila niet zo succesvol zijn geweest in het hervormen van de vrouwelijke en mannelijke takken van de Karmelietenorde.

¹ <https://romenieuws.wordpress.com/2016/05/14/santi-silvestro-e-martino-ai-monti/>

Wanneer men terugloopt naar de bovenverdieping, kan men gemakkelijk de trappen aflopen zonder acht te slaan op de handtekeningen en opmerkingen van hen die tijdens de Tweede Wereldoorlog onderdak vonden in de crypte. Hun gravures op de muur zijn ontroerend en brengen het lijden van het Romeinse volk in de twintigste eeuw voor de geest. Het is verbazingwekkend hoe men door de geschiedenis wandelt door alleen maar het onderste deel van deze opmerkelijke kerk te bezoeken. Er waren verschillende pogingen en bezoeken nodig om de crypte en haar geheimen te ontdekken en ik ontdek bij elk bezoek weer nieuwe geheimen.

De pauselijke dimensie

Vanaf het plafond van de eigenlijke kerk houden vier pausen hun ogen op ons gericht: Fabiano, Stefano, Innocenzo en Martino. Vanaf het plafond boven het hoofdaltaar kijken paus Silvester I (314-335) en de heilige Martinus van Tours ons aan als de beschermheren van deze indrukwekkende kerk. In Duitsland wordt de laatste dag van het jaar "Silvesteravond" genoemd, omdat paus Silvester op 31 december is gestorven. In de crypte bevindt zich een mozaïek uit de zesde eeuw met een afbeelding van de Madonna met paus Sylvester. Deze paus is degene die de 'ecclesia domestica' vergrootte en verfraaide. Hij was een tijdgenoot van keizer Constantijn. In zijn hagiografie wordt vermeld dat hij de artikelen van het Concilie van Nicea, waaronder de Niceaanse geloofsbelijdenis, in deze kerk bevestigde in aanwezigheid van keizer Constantijn. Het verhaal vertelt ons ook dat hij de boeken van de ketter Arius (256-336) verbrandde. In de linkerzijbeuk bevindt zich een groot fresco op de muur dat deze historische gebeurtenis - die in deze kerk zou kunnen hebben plaatsgevonden - voorstelt, met de volgende tekst:

Op deze heilige plaats, eens bekend als de baden van Titus, Domitianus en Trajanus (keizers), werden twee concilies gehouden door paus Sylvester. Het eerste [werd gehouden] in het jaar des Heren 324 met deelname van Constantijn de Grote, de heilige Helena en Calfuro Pisone, de prefect van Rome, samen met de Romeinse geestelijkheid en 284 bisschoppen. De tweede [werd gehouden] in het jaar 325 in aanwezigheid van dezelfde Constantijn en met deelname van 215 bisschoppen. De Handelingen van het Concilie van Nicea in Bitinia werden bevestigd. Arius, Sabellius en Vittorinus werden veroordeeld en hun boeken werden verbrand in aanwezigheid van de keizer. (de Baronio Annales, CCCXXX).

Een andere paus die ons vanuit de hoogte aankijkt is paus Symmachus (498-514), die op deze plaats een basiliek bouwde naast de Titulus Equitii. Hij is degene die de kerk in het jaar 509 opdroeg aan Sint Martinus van Tours (316-397). Om de kerk aan Silvestro te kunnen wijden, moest Simmaco de naam van Martino aan Silvestro verbinden, omdat Martino de eerste heilige was die niet werd gedood en in die tijd zeer beroemd was in Europa.

Andere pausen die ons aankijken zijn Paus Hadrianus I (achtste eeuw) en Paus Sergius II (negende eeuw). Paus Sergius droeg de kerk op aan de heilige Silvester, die de eerste heilig verklaarde paus was die niet als martelaar stierf.

Patroon van de armen

Tegenwoordig is de officiële naam van de kerk "Basilica Santi Silvestri et Martini". Als patroon van de kerk heeft Sint Maarten zijn eigen altaar in de rechterzijbeuk. Hij staat bekend om het delen van zijn mantel met de armen. Als zodanig zou hij een inspiratiebron kunnen zijn geweest voor de karmeliet zalige Angelo Paoli (1642-1720), die in heel Rome werd vereerd om zijn dienst aan de armen. Hij kan worden gezien als een icoon van de karmelitaanse spiritualiteit en mystiek. Net als Teresa van Avila, die God vond tussen de potten en de pannen in de keuken, ontmoette Angelo God in de armen en in alle menselijke

dienstbaarheid en de kleine dingen die hij voor hen deed. Sinds zijn zaligverklaring in 2010 wordt zijn stoffelijk overschot bewaard in een urn aan de rechterkant van de kerk. Zijn nalatenschap wordt levend gehouden door de parochianen die in deze kerk samenkomen voor de dagelijkse mis en het leven van de daklozen vergemakkelijken door hen voedsel, kleding en douches aan te bieden. In 2020 heeft deze plek het leed gezien van talloze migrantenarbeiders die hun baan verloren door het Covid-19 virus. Zij komen naar de kerk en het aangrenzende parochiehuis om hun mobiele apparaten op te laden en zo te kunnen communiceren met hun vrienden en familie.

De mariale dimensie

Ik vermoed dat de meeste bezoekers van San Martino meteen naar de linkerhoek achter de sacristie zullen lopen om te bidden en een kaars aan te steken in de kapel van Onze Lieve Vrouw van de Berg Karmel. Wie op zaterdagavond de kerk binnenloopt, kan getuige zijn van de Mariaprocesie van de Karmelietengemeenschap van San Martino ai Monti, gekleed in hun witte mantels, om de vespers te bidden in de kapel van Maria. De zalige Titus Brandsma schreef op lyrische wijze over de lofprijzing van Onze Lieve Vrouw op zaterdagavond:

Op zaterdag zingen zij het plechtig in hun witte mantels, voor en op weg naar het altaar van hun Moeder. Zodra het Salve Regina gezongen is, knielen allen rond het altaar om de Litanie van Loreto te zingen. Deze Litanie wordt elke dag gebeden, maar op deze dag, die gewijd is aan Maria, komen de religieuzen bijeen om haar te zingen voor de troon van hun Koningin. Alleen al door aan Maria's hulp te denken voelen wij ons gesterkt in onze zwakheid, maar de karmeliet weet dat, hoewel alle christenen op Maria's hulp kunnen rekenen, zij een bijzondere hulp heeft beloofd aan allen die het gewaad van de Karmel dragen.²

Titus verwijst naar de scapulierverering van Onze Lieve Vrouw van de berg Karmel. In een andere hoek van de kerk is het scapulieviseioen van Simon Stock geschilderd door Gaspar Dughet met de heilige Simon die zijn Flos Carmeli bidt in een holle boom terwijl hij een visioen heeft van Maria op een wolk in de lucht. De scapulierdevotie herinnert ons aan de beschermende aanwezigheid van Maria, een devotie die in de Middeleeuwen een hoge vlucht nam. Vandaag is het een van de meest beoefende Mariadevoties na de rozenkrans. Zoals in alle Karmelietenkerken vinden we ook hier de prefiguratie van Maria in de zogenaamde 'Wolk van Elia' op een ander landschapsschilderij van Gaspar Dughet in de rechterzijbeuk. In Maria's kapel in de linkerzijbeuk hangt een tweede versie van Wolk van Elia van Antonio Cavallucci 1750. In de karmelitaanse interpretatie van het bijbelverhaal over Elia's dienaar die in tijden van grote droogte op zoek ging naar een wolk (1Koningen 18,42-45), lijkt Maria te zitten op de wolk die uiteindelijk aan de horizon verscheen. Zij symboliseert de mens, die genade ontvangt van boven. Door deze genade was Maria in staat de Zoon van God in haar schoot te dragen en baarde zij Jezus als de menselijk-goddelijke middelaar tussen hemel en aarde. Waar u ook gaat zitten in een van de kapellen of beneden in de crypte, Maria houdt u in het oog om u te herinneren aan haar genadige, zuivere en beschermende aanwezigheid.

² See: www.titusbrandsmateksten.nl; Titus Brandsma: 'Saturday evening in the church of the Carmelites' in *Carmel in the World* LIX (2020) N2. p. XX-XX.

Een karmelitaans perspectief op Elia

Bij een van mijn eerste aandachtige bezoeken aan San Martino ai Monti werd ik door een broeder aangespoord mijn blik te richten op de zeventiende-eeuwse landschapsschilderijen van de profeet Elia van Gaspar Dughet (1615-1675). Bij het binnenkomen van de kerk treft men zes schilderijen aan in de linker en twaalf in de rechter zijbeuk. Hij werkte aan deze fresco's in de periode tussen 1640 en 1655. Bij het schilderen van de Elia-cyclus was Dughet wellicht geïnstrueerd door de Spaanse karmeliet Johannes Baptist Lezana (1585-1659), die een geschiedenis van de Orde schreef met het leven van Elia als uitgangspunt in de achtste eeuw voor Christus. In de Middeleeuwen tot in de zeventiende eeuw geloven de Karmelieten sterk in de profeet Elia als de stichter van hun Orde. Na lezing en meditatie van het Boek van de Eerste Monniken, of het zogenaamde Liber Monachorum Primorum, werd ik mij bewust van de enorme geestelijke rijkdom van dit document. Eeuwenlang is het serieuzer genomen dan de Regel van Sint Albertus, omdat Philippe Ribot suggereerde dat dit document teruggaat tot de vierde eeuw. Ribot's Boek van de Eerste Monniken en Lezana's Annalen geven belangrijke aanwijzingen voor een goed begrip van de achttien schilderijen van het Karmelieten Elia-verhaal.

Men moet beginnen te kijken naar de schilderijen in de rechterhoek naast het altaar. Wanneer men zijn weg vervolgt naar de ingang en vervolgens de linker zijbeuk oploopt naar de kapel van Onze Lieve Vrouw, ontvouwt zich een verbazingwekkende reeks afbeeldingen van het leven van de Pater et Dux Carmeli. Dit verhaal begint in de achtste eeuw voor Christus met de droom van Sabach, de vader van Elia:

Elia liet deze mantel na aan Elisa toen hij van hem werd opgenomen in het paradijs heerlijkheden. Zo leerde Elia de in deze Orde geprofeste monniken dat zij een witte mantel moesten dragen, zoals de Heer het dragen van wit toonde aan Sabach, de vader van Elia. Want vóór de geboorte van zijn zoon Elia, zag Sabach in een droom in het wit geklede mannen die hem begroetten ... Dit visioen toonde Sabach hoe zijn zoon Elijah zijn volgelingen zou kleden in het monastieke leven. Want Sabach, die in het wit geklede mannen zag, zag in de geest de religieuze mannen die door Elia waren opgericht. En die mannen in het wit die hij zag, waren navolgers van Elia, als het voorbeeld van hoe het monastieke leven te leiden, in wijsheid niet alleen in hun echte geestelijke zuiverheid, maar ook in de materiële witte habijten die hen bedekten.

Op het schilderij zien we blanke mannen staan voor de Porta Aurea in Jeruzalem, waar Maria's ontvangenis plaatsvond. Volgens middeleeuwse kronieken stond een van de eerste stichtingen naast de Gouden Poort om Maria's Ontvangenis te gedenken. In zijn bundel heilzame verhalen verhaalt Balduin Leersius:

Een ander klooster werd gesticht bij de Gouden Poort waar de gezegende Maagd werd verwekt. Van deze plaats is er een verwijzing in een of andere Romeinse kroniek waar geschreven staat: "In de tijd dat onze Heer Jezus Christus predikte, kwamen enkele kluizenaars van de berg Karmel naar Jeruzalem, van wie sommigen zich vestigden bij de Gouden Poort in Jeruzalem, waar zij een religieus leven leidden vanaf het zevende jaar na het lijdensverhaal van onze Heer, tijdens de regering van de Romeinse keizer, tot aan de tijd van de keizers Titus en Vespasianus.

Onder Sabacha's droom ziet men drie Karmelietessen in extase aan de voet van een boom met twee rijen met twee vrouwenfiguren, en een andere rij met drie vrouwenfiguren. Dit brengt ons naar het jaar 77 v. Chr. en naar de legende van Emerentiana, de veronderstelde moeder van de heilige Ann en de grootmoeder van Maria. De vrouwen op het schilderij kunnen worden geïdentificeerd als de dochters van Emerentiana, genaamd Anna en

Esmeria. Hun verhaal vinden we terug in de dertiende-eeuwse Legenda Aurea van de dominicaan Jacobus de Voragine in zijn verhaal over de geboorte van Maria. In deze legendarische bron wordt verteld dat Anna driemaal trouwde en drie Maria's baarde: Maria Jacobi, Maria Salome en Maria, de moeder van Jezus. Maria wijst naar de verrezen Jezus, gezeten in de top met het kruis op zijn schouder. In de middeleeuwse karmelitaanse traditie werd de devotie voor de Drie Maria's gecultiveerd in hun liturgie en kunstwerken en geïnspireerd door 'De geschiedenis van de drie Maria's', geschreven door de karmeliet Johannes de Veneta.

Naast deze schilderijen zien we de proto-karmeliet Basilides, die op de berg Karmel leefde tijdens de Joodse oorlog (68-72 n.Chr.). Lezana schrijft in zijn Annalen over een belangrijke gebeurtenis in de geschiedenis van de karmelitaanse aanwezigheid in het Heilige Land in 69 n.Chr. In die jaren leefde Basilides de Waarzegger op de berg Karmel en werd geraadpleegd door de Romeinse keizer Titus. Basilides voorspelde de overwinning van de keizer in de Joodse oorlog en de val van Jeruzalem. Door deze voorspelling redden Vespasianus en Titus het leven van de Karmelieten op de berg Karmel en van hen die als gemeenschap leefden bij de Gouden Poort in Jeruzalem, tot de tijd van de keizers Titus en Vespasianus.

Op het bovenste schilderij zien we het zogeheten 'Oraculum Cyrilli'. Het verhaal gaat dat Cyrillus de derde prior was op de berg Karmel, na Berthold en Brocardus, voordat de Regel van de Karmel werd geschreven door de heilige Albertus van Jeruzalem. We zien Cyrillus de mis opdragen in een kapel op de berg Karmel met vijf knielende mannen achter hem. Dit brengt ons naar de dertiende eeuw toen de kluizenaars op de berg Karmel bijeenkwamen om de eucharistie te vieren. In het Boek van de eerste monniken geeft Ribot de brief van Cyrillus aan broeder Eusebius. In deze brief vertelt Cyrillus:

"de geschiedenis van de orde vanaf de inname van het Heilige Land door Omar, hoe de karmelietenkluizenaars werden verspreid en vervolgens, na de herovering van het Heilige Land door de kruisvaarders, werden bijeengebracht door Americ de patriarch van Antiochië".

De volgende schilderijen tonen belangrijke gebeurtenissen uit de Elia cyclus waaronder Elia's strijd met koning Achab en zijn vrouw Jezebel, de ontmoeting met de profeten van Baäl, de openbaring op de berg Horeb, de schuilplaats in de beek Kerith, het voeden door de zwarte raven, en de roeping van Elisa en Elia's opneming in de hemel. Zittend op een kerkbank en peinzend over het leven van de Vader en Leidsman van de Karmel voelt men zich omringd door zijn inspirerende en uitdagende aanwezigheid.

Een bijbelse dimensie

In de middeleeuwen stonden karmelieten bekend als 'meesters van het woord'. Dag en nacht nadenken over het woord van God maakt deel uit van de roeping van de karmelieten. In tijden waarin boeken niet beschikbaar waren voor het volk van God, werden andere manieren gebruikt om de Schrift te verinnerlijken, zoals beelden en verhalen vertellen. Zittend in de kerkbanken zou men de Biblia Pauperum, de zogenaamde "Bijbel der Armen", kunnen ontwaren op de zuilen of pilaren aan de rechterzijde van het interieur. Deze Biblia presenteert een reeks van meer dan zestig afbeeldingen uit het Oude Testament die een voorafspiegeling vormen van gebeurtenissen uit het Nieuwe Testament. Zij herinneren aan de wijze waarop het Woord van God in vroeger dagen aan het volk van God werd onderwezen. De afbeeldingen aan de linkerzijde tonen ons de vier evangelisten en de martelwerktuigen die in tijden van vervolging werden gebruikt. Als men al deze beelden

overdenkt, wordt men overweldigd door de offers van de eerste christenen en raakt men vertrouwd met de Bijbelse verhalen om zijn geloof te verinnerlijken.

Tenslotte

Iemand met historische belangstelling zal beseffen hoe geweldig het is om deze kerk te bezoeken, virtueel of fysiek. Men wandelt door de eeuwen heen door te kijken naar de sporen van de Romeinse koopwaar, het vroege christendom, het martelaarschap, de middeleeuwse devotie, de Teresiaanse Hervorming en de Tweede Wereldoorlog. Iemand met een karmelziel zal zich geïnspireerd voelen door het karmelverhaal van Elia en zijn opvolgers en door de mariale spiritualiteit die in deze kerk levend wordt gehouden.

In een gedigitaliseerde wereld heeft men de mogelijkheid San Martino ai Monti te bezoeken door een virtueel bezoek te brengen aan deze verborgen schat van karmelitaanse spiritualiteit. Wanneer je zoekt op 'Basilica of Sts Sylvester and Martin, Rome – Matterport' kun je de vier verdiepingen met hun hoogtepunten bezoeken.